

Vi blev pludselig 11 forskellige kvinder
med hvert sit liv
hver sine erfaringer
hver sin personlighed
der var ikke én løsning
men 11 forskellige opfattelser
ikke 1 lærer og 10 elever
men 11 individer
11 kvinder, der hver især kom nogle skridt videre
på vejen ind til sig selv

Vejen fra vores følelser
inderste lyster og behov
er blokeret af angst og usikkerhed
Vi er bange for at vores følelser
ikke er noget værd
ikke vil interessere andre end os selv
derfor gemmer vi os
skruer ikke op for instrumentet
eller spiller højt og gennemtrængende
spiller kun hjemme hos os selv
eller holder helt op med at spille

Når vejen fra vores følelser til instrumentet
er bred og farbar
ophører selvundertrykkelsen
og vi tør stå ved os selv som kvinder

Vi er så gode til at tage ansvar for andre
men kreativitet er at tage ansvar for sig selv
at have kontakt med sit indre
og tage det alvorligt

Så skru op for forstærkeren, søster!
Spil så det gjalder ud over marker og enge!
Dine følelser og dine toner ER vigtige
andre kvinder vil kunne genkende sig selv i dem
blive inspireret
så ringene vil brede sig i vandet
indtil vi en dag
alle tør stå frem
tør stå ved os selv som kvinder
og musikere

Pia

Feministisk musikpædagogik i praksis

ved Hanne Tofte Jespersen

Sidste sommer blev der for 5. år i træk afholdt kvindemusikstævne herhjemme. Og man kan roligt sige, at afholdelsen af disse stævner er blevet en tradition, – i år fortsætter den på Nyborg Efterskole fra den 25/7 til den 7/8. Hvad der derimod har været i konstant udvikling igennem årene er *indholdet* af stævnerne. Men fælles for dem er at her spiller kvinder sammen med kvinder og undervises af kvinder. Den dimension er vigtig at fastholde hvis man vil prøve at forstå de muligheder sådanne stævner rummer: først og fremmest at sætte fokus på *kvinders omgang med musik* på alle niveauer. Og det vil også sige mulighed for at bearbejde og videreudvikle erfaringer, – en mulighed som ligger i mødet mellem de individuelle oplevelser *i* en kollektiv proces.

Muligheden er der for et frodigt inspirerende miljø. Sådan oplevede jeg selv meget af det, der foregik på sidste års stævne. Samtidig eksisterer også muligheden for at fastlåses i frustrationer og blokeringer. Det går tæt på een at være på musikstævne, og det ligger i, at det at spille sammen med andre griber direkte ind i os og vore følelser. Det er det særlige ved musik, – musik er følelsernes sprog, og vi udtrykker os selv gennem musikken. Det stiller krav om at turde og at ville lukke op, være åben. Og derfor er det også provokerende for een selv.

Den situation afføder en masse tanker om hvad det er der sker i en sådan proces, om hvordan og hvorfor vi reagerer som vi gør, hvordan vi som deltagere oplever den læreproces som sammenspilssituationen også er og hvilken rolle lærerne har/gerne skulle have i den musikalske læreproces.

Det var nogle af de spørgsmål jeg gerne ville drøfte, da jeg på Kvindemusikstævnet '82 foreslog en diskussion om emnet »feministisk musikpædagogik«. Så en aften i stævnets anden og sidste uge samledes omkring en trediedel af de 100 kvinder, der deltog i stævnet, og det følgende er et uddrag af aftenens diskussion, som strakte sig over et par timer.

Det er karakteristisk for kvindemusikstævnerne at man finder en åbenhed overfor at snakke sammen om hvordan hver især oplever spillesituationerne. Det er også karakteristisk at det der kommer frem meget ofte er underlegenhedsfølelser, negative oplevelser af egne begrænsninger og nedture over ikke at være god nok. Man kan så spørge, hvorved kvindemusikstævnerne og den pædagogik der udfoldes der, adskiller sig fra anden musikundervisning:

Jeg har oplevet mange gode mandlige pædagoger, men jeg har aldrig oplevet nogen kvindelig pædagog, som ikke havde en opmærksomhed på, at forskellige individer har det forskelligt i forskellige sammenhænge. – Formidlingen er lige så vigtig som det selv at kunne noget.

Den gammeldags indlæringsituation – det var altid bare at »det er ikke godt nok«. Man skulle øve og øve og man var altid dårlig, man var altid ked af at gå til spil.

– Hvis jeg sætter mig ved mine trommer, så kan jeg godt, hvis jeg f.eks. er vred, så kan jeg godt udtrykke vrede. Men jeg kan udtrykke den vrede mere nuanceret, hvis jeg lærer nogle tekniske ting, – så har jeg et bredere register at udtrykke mine følelser med. Der hvor det kommer til at virke som modsætninger, det er hvor det bliver til: »Jeg kan ikke det dér – så kan jeg heller ikke spille«.

– Det er der ikke nogen der siger.

– Jo, det siger jeg indeni mig selv, jeg lader mig bremse, fordi teknisk der ved jeg ikke, hvad jeg skal gøre, og så lader jeg være med at prøve det af. Der kommer de der kvalifikati-

onskrav ind og bremser før man prøver af sig selv.

– Så synes jeg, vi skal tage fat på hvordan vi får det væk at vi hele tiden skal vurdere os selv og andre, – komme ud over den dér kvalitative vurdering, være der hvor man er og synes det er godt nok. Samtidig er det noget med at have interesse for og lyst til at flytte sig fra det sted.

– Det er det, jeg synes der er essensen i at vi underviser hinanden som kvinder, – det er at lære hinanden at turde det. Man kan spille en solo på mange måder, – man kan spille tre toner så det lyder som om man kan tolv. Man kan også skrue så højt op at det virker overbevisende. Man kan spille alle tolv toner så lavt at ingen kan høre det. Og jeg synes, at hvis vi har noget at kæmpe med som kvinder, er det især det. Selvfølgelig skal vi lære toner, selvfølgelig skal vi lære teknik og det kan vi lære mange andre steder end her. Men lige præcis det med at turde stille sig ordentligt, stå ordentligt med saxofonen og skrue op for de forstærkere: her står jeg og her spiller jeg og hør mig nu. Lære det der og give hinanden plads til det og opmuntre hinanden og få det frem – fordi vi har det allesammen. Og være meget bevidste om det, også som lærere.

Hvad er forskellen på at undervise på Kvindemusikstævnerne i forhold til andre steder?

– Jeg har undervist på Den Rytmske Aftenskole og på Brandbjerg, hvor det er blandede hold, og det er en hel anden proces. For det første er det næsten kun mænd. Og de første tre gange de går med at alle viser hvor dygtige de er. Guitarister, det er bare badeli-badeli-

badeli-ba, op og ned og frem og tilbage. Der går tre gange med at der foregår en magtkamp hvor de prøver at sige, at de er dygtige, og jeg prøver på at sige, at jeg er lærer. Når vi så har prøvet at spille både jazz og latin og rock og de kan se, vi kan godt finde ud af det – så ved de, jeg er lærer og så begynder de at dæmpe sig lidt ned. Men det kan der nogle gange gå et halvt kursus med. Og det er en fuldstændig anden proces, det er faktisk det omvendte, – man skal have dem til at dæmpe sig ned, lytte, være åbne og snakke, hvor de fleste kvinder står der og skruer helt ned.

Er det undertrykkende at være god?

Et spørgsmål som meget hurtigt dukkede op i diskussionen og som tit er blevet taget op i kvindesammenhænge drejer sig om på den ene side autoriteter og opgør med disse (skal vi have lærere overhovedet?) og på den anden side om den selvundertrykkelse som mange kvinder oplever i forskellige former. Dette at man på den ene side ikke ønsker at underlægge sig nogen autoritet og samtidig ikke tør stå frem selv og vise hvad man kan, – ja, måske blokerer overfor at vise noget overhovedet. »Ka' kvinder stråle«, spurgte Anne Scott i en artikel i KVINDESPOR nr. 5 (juli 1982), og det er faktisk det, det handler om i musikken også:

– Der stod i programmet at det ville være fint, hvis vi tog nogle numre med. Men hvis man tager noder med, så vil man jo automatisk komme i lærerrollen, og hvis man nu slet ikke har lyst til at dirigere noget overhovedet? Hvis man føler man kommer til at tiltage sig en eller anden magt.

- Du er bange for at folk skal opfatte det negativt?

- Ja, jeg synes ikke, jeg er kompetent på det område.

- Hvem har sagt det til dig?

- Det er da bare mig selv der siger det.

- Men det er da noget med at stille sig op og ville noget, også som lærer. I vores gruppe skulle vi bruge et arrangement, og vi arbejder ellers ikke med arrangementer. Så havde jeg lavet et og jeg skulle indøve det med gruppen og jeg kunne mærke der var nogle der krøllede sammen indvendig, fordi de skulle lære en bestemt tone på det sted i musikken. Og straks blev jeg usikker på, at nu stod jeg der og var den der sagde at det skulle være sådan og sådan. Og det handler om mig, om hvordan jeg har det med den rolle.

- Det er i virkeligheden også, at vi ikke tør sige »ja«, hvis vi er gode.

- Jeg synes nu jeg har oplevet indenfor de sidste 5-6 år, at der kommer flere og flere som har masser af give og som har styrke og kraft og som kan formidle det i et kvindeligt sprog. Og jeg synes det er godt at det ikke bare er, at »nu skal alle vi glade kvinder spille bare tre akkorder og nu skal vi alle synge sammen og alle kvinder gør det samme«. Jeg synes, vi skal være glade for det og ikke lægge os efter mændenes konkurrence og føle at »nu undertrykker jeg nogen, så nu må jeg holde mig tilbage, - nu skal vi alle spille i C-dur og... om fem år så spiller vi i D-dur«. - Musik kan ikke være »det samme«. Vi har en masse energi og vi skal bare glæde os over at gøre det, gi' det og opmuntre hinanden. Det er ikke noget med magt - det er kun noget med at give noget. Musikken er på mange måder et sted for ekstase og en hel masse ting - og hver og een finder det på sin måde.

- Jeg tror, vi alle sammen har lyst til at det skal være rart og dejligt. Men der er bare en masse processer som går i gang lige præcis så tydeligt når man spiller, fordi det er så tæt på een. Så kommer det, hvordan vi er frem - det er derfor, det bliver så fandens kompliceret.

Men den ene side af det er at stille sig op og give nogen noget af det man kan, og den anden er det med at kunne tage det. Altså kunne tage når andre giver een noget.

Vi har alle et ansvar for ikke at lade os undertrykke

- Det at være bange for at have magt over andre ved at kunne noget - jeg tror, det hænger sammen med, at vi så tit har oplevet, at vi selv er blevet undertrykt af nogen som kunne noget musik som de brugte som magt. Så bliver man selv bange for at bruge den undertrykkende.

- Men jeg mener, det er vores opgave... hver af os har et ansvar overfor ikke at lade os undertrykke, sådan at vi arbejder på at kunne tage imod og give. Jeg synes, det er synd at så mange, sådan som jeg har forstået det, har vældig store problemer med at »du undertrykker mig« og »jeg undertrykker dig« og dig og mig og sig - det er jo bare åh! - Der er nogle ting at kæmpe med og det er hverandres *stolthed*.

- Er det så meget den vi skal vende i første omgang - er vi i stand til at lære uden at sætte læreren i en magtfaktor-rolle som læreren måske overhovedet ikke har, men som vi danser os indeni vores hovede?

Lærerroller

På lærersiden optræder et andet kvindespecifikt problem: nemlig den kvindelige lærers tendens til overansvarlighed, til at være mor for eleverne og ikke kunne turde sige fra i tide. Spørgsmålet om ansvarsfølelse rummer imidlertid også et andet aspekt: en opmærksomhed på at en (god) lærer faktisk yder en masse, at dette ikke er nogen selvfølge og at man ikke har ubegrænsede ressourcer til det:

- Det kommer også an på hvordan den lærer fungerer. Man kan godt fungere som lærer sådan, at man gør sig selv uundværlig. Det vil sige at man oplever måske på et stævne, at man kan spille skidegodt - så kommer man hjem og står med sin gruppe og har

nøjagtig de samme blokeringer som før. Hvor jeg oplever nu, at det der sker med mig på det her stævne, det er også en *personlig* udvikling. Der sker et eller andet sådan, at man kommer videre med sit eget spil, kommer over nogle barrierer, nogle blokeringer nogle steder. Man kan sige, at det er den fornemste opgave for en lærer at kunne se de ting hos den enkelte, sådan så den enkelte bliver skubbet videre i sin egen personlige proces med musikken og selvfølgelig af en gruppesammenhæng.

- Der er koblet så meget sammen med musik af det man ellers laver. Jeg kan mærke, når jeg selv underviser, at jeg tit har en tendens til at skille det ad og meget lære folk nogle tekniske ting. Jeg kan være bange for at tage fat i de processer hos folk, bange for hvad der sker i gruppen og for at lade både de dårlige og de gode ting komme frem. Det er det med ikke at være mor, - at selv om jeg er lærer så er det ikke mit ansvar, hvis gruppen har det dårligt en dag; det er gruppens. - Hvor vi i formiddags havde det dårligt i vores gruppe og hvor det fik lov at ske. Hvor jeg, hvis det var mig der havde været lærer, havde skyndt mig at kopiere et nummer som jeg vidste: *det* fungerer. Så havde alle været glade og så var jeg en god lærer!

- Som kvinder behøver vi nogen til at give os en slags fundament som er nogenlunde sikkert til at prøve den proces at komme lidt videre fremad. Men som nogen sagde i begyndelsen, hvis der ikke er nogen lærer, så vil den der ved mest, blive lærer. Og så kan den person blive brugt på en dårlig måde og ikke få noget udbytte. Jeg har selv været i den situation og jeg er træt af at få at vide: åh, kommer du ikke til den og den musikweekend, vi ville så gerne have dig til at komme. Og så kommer du - og det viser sig, du er den eneste der ved noget omhelst om hvordan man får noget op at stå, og pludselig nyder du det overhovedet ikke, fordi det du gør er at give en hel masse og at sørge for at folk kan komme til at spille. Jeg synes ikke, det er en måde at bruge kvinder på

tegning fjernet
af copyrightmæssige hensyn

som har lidt mere erfaring. Jeg er enig i, at man giver videre hvad man har, men jeg synes, det skulle anerkendes, at det faktisk er et talent, dette hvordan man giver det til folk. Det er ikke noget der er let at gøre. Man er nødt til at besidde en slags *evne* for det – hvordan du skal involvere dig i hver enkelt, se hvor hver enkelt er og have evnen til at være i stand til at træde tilbage og sige: nu klarer du dig selv. Og jeg synes denne diskussion skulle dreje sig om: hvordan gør vi som kvindelige lærere det, denne blanding af at opmuntre kvinder i en tryk situation til at blive bedre og på samme tid *ikke* gøre folk afhængige af dig?

Det bliver adskillige gange i diskussionen understreget, hvor vigtigt det er at stå frem, acceptere det man kan, finde sit eget udtryk o.s.v. På et tidspunkt afføder det en bemærkning:

– Hvad nu hvis man gerne vil stå sammenkrøbet i et hjørne og sige »dut«?

– Er der nogen der har lyst til det?

– Hvis man står i et hjørne og bare vil sige »dut«, – hvis man tager udgangspunkt i hvor man er og så griber fat i »her står jeg – har jeg lyst til det og *hvorfor* har jeg lyst til det«, så tror jeg ikke man kommer til at blive stående der så længe.

– Det har jo noget at gøre med situationen. Man har det ikke ligedan hele tiden. Og der synes jeg der ligger en fare i at man netop ikke synes det er OK at stå i et hjørne og sige »dut«. Nogle gange gør man det og andre gange kan man noget andet.

– Der er nogen der synes det er sjovt at stå fremme hele tiden og andre vil hellere stå mere bag ved.

– Og det er derfor musik er sådan en god ting. Fordi du kan være i alle positioner. Du behøver ikke være på det samme sted hele tiden – du kan være fremme eller du kan være tilbage, du kan være på linje med andre mennesker, du kan nyde bare at spille sammen med andre mennesker. Du behøver ikke være en fremragende solist. – Folk kommer til et kursus som dette for at *nyde* noget, ikke bare

for at være en strålende solist, ikke bare for at forbedre deres teknik, men for at nyde oplevelsen af at spille sammen med andre og blive inspireret i forhold til musik. Så dit »til-lids-niveau« – du fører det med så langt du kan. Der er ingen grund til at sige at der er noget galt i at stå i et hjørne et stykke tid. Det er i orden og måske vil de nå et par skridt videre, – de spiller bare på linje med andre mennesker.

– Kvinder er dog mere lykkelige for det end de skulle være. Jeg synes der ofte er mange flere der siger »dut« end som siger »whaaah«. Jeg synes, det er smukt, hvad du siger, men jeg synes der er for mange kvinder der for tit står i mængden og lige så mange mænd der står fremme *hele tiden*.

– Og det er meningen med at komme til et kursus som dette, fordi så kan de der normalt befinder sig i mængden tage et skridt fremad og dem der normalt ikke engang kommer ind i mængden kan komme det. – Det er derfor vi har *lærere*.

(foto: Tina)

Stemmingsbillede med kvindemusik

Mørket er ved at falde på
og jeg sidder her i skumringen
og hører de mange toner
de blander sig med aftenluften og træernes susen
de bliver i et kort øjeblik
ét med naturen
Musikken bølger frem fra alle verdenshjørner
alskens slags musik
og jeg sidder her og tænker på
hvor fantastisk det er
at det er kvinder der spiller
kvinder der åbner op for sig selv
og udfolder sig som smukke blomster
Tænk at vi er her sammen!
Årtusinders åg er løftet fra vore skuldre
i dette øjeblik
og vi er frie fugle
Sammen gør vi det umulige!

Midt i virvarret af toner
hører jeg pludselig en enkelt melodi
en tone så ren og smuk
den løfter sig op over alt andet
og i den kan jeg høre
smerten, undertrykkelsen
savnet og længslen
og nu stiger den op mod himmelen
flyver mod stjernerne
og jeg kan høre
glæden – den boblende glæde
friheden – længslens mål
og jeg sidder og elsker den kvinde
der spillede de toner så smukt og følsomt
elsker alle kvinder
i ét stort favntag
Hvor er vi dog stærke
og hvor er vore lyde dog smukke!

Pia